

Schiller Zs.: *Thalictrum minus* Jacq. non L.

Mindenki, aki a *Thalictrum* génusszal behatóbban foglalkozott, tudja, hogy ez az allogám és anemofil növénynem mily makacsul áll ellent mindenféle szisztematizáló kísérletnek. Nagymértékben áll ez különösen arról a *Thalictrum*-csoportról, melyet Linné a *Thalictrum minus* gyűjtőfogalom alá foglalt össze. De Massas¹-tól kezdve Val de Lievre²-ig minden *Thalictrum*-kutató, de különösen Regel³ és Lecoyer,⁴ megfigyeléseinek és tanulmányainak eredményeül kijelenti, hogy a *Thalictrum minus* alakcsoportjában a gyökértől kezdve fel a bibéig egyetlen egy jegy sincs, mely állandóságánál fogva rendszertani beosztás alapjául szolgálhatna. Itt még minden forrongásban van; hiányzik a vegetatív egyensúly, a kiegyenlített alakítóerő, amely a rendszertani csoportosítás legbiztosabb alapja.

Mégis megfigyeléseim alapján rá mernék mutatni két oly bélyegre, amelyekről ugyan nem akarom állítani, hogy már állandók, de amelyek a legtöbb esetben mégis egész jól szolgálhatnak az egyes csoportok beosztására és megkülönböztetésére. Ez a két jegy olyan, hogy már külsőleg, a habitus kialakulásában érvényesül. És pedig:

1. A virágzat (inflorescentia) alakja és
2. A szárlevelek elrendeződésének módja.

Emellett mindenekelőtt meg kell jegyeznem, hogy különbséget kell tennünk a *Thalictrum minus* L. Spec. plant. és azon *Thalictrum minus* közt, mely Linné herbáriumában van. Az utóbbi persze csak egyéni alak,⁵ mely az újabb kutatások szerint leginkább a *Thalictrum porphyretum* Schulz-hoz közelálló tengerparti növény. A *Thalictrum minus* L. Spec. plant. ed. II. p. 769. ezzel szemben gyűjtőneve számtalan alaknak, melyeknek elterjedési köre északi és keleti Ázsiától egész az Atlanti-óceánig húzódik, tehát egész Európát, sőt Japánt, Kínát és Afrika északi részét is magában foglalja. Ezen tanulmány további során *Thalictrum minus* alatt mindig ezen utóbbi *Thalictrumot* fogom érteni.

Ez a *Thalictrum minus* L. már most, nézetem szerint két csoportra oszlik. Az egyik csoport jellemző bélyegei:

¹ De Massas: Ann. des sciences natur. (1858.) 352. o.

² Val de Lievre A.: Beiträge zur Kenntnis der *Ranunculaceen*-formen der Flora Tridentina in Öst. Bot. Zeitschr. XXI. (1871.) 345. o.

³ E. Regel: Übersicht der Arten der Gattung *Thalictrum*, welche im russischen Reiche und in den angrenzenden Ländern wachsen. Moskau 1861. 2. o.

⁴ J. C. Lecoyer: Monographie du genre *Thalictrum*, Bulletin de la société royale de botanique de Belgique, XXIV. (1885.) 107—108. o. és az egyes fajok leírását illetőleg a mű még sok más helyén.

⁵ J. C. Lecoyer: l. c. 204. o.

A) Szétterjedt *virágzat*, melynek feltűnő csúcsa nincs: kevés és lazán álló virág; a virágzat másod- és harmadrendű ágacskáinak ernyős vagy örves állása.

B) A *szárlevelek* nem a szár alsó végén állnak, hanem annak első harmadában s az internódiumok rövidsége miatt csaknem egy pontban csoportosulnak. A szár többi részén vagy teljesen hiányzanak a levelek, vagy csak feltűnő gyorsan kiselbedő alakban mutatkoznak.

C) A *virágzás ideje* korai; csaknem egy teljes hónappal korábban következik el, mint a *Thalictrum minus* L. egyéb alakjainál.

Ez a csoport a A) + B) + C) jegyekkel a *Thalictrum montanum* Wallr. (Schedae criticae de plantis florae halensis, (1822.) 255. o.)-nak felel meg.

A második csoport fő bélyegei:

a) A *virágzat* fürtös; a virágzat ágai és ágacskái felállóak vagy felfelé elállóak, ezért az egész virágzat körvonalában gúlaalakú (piramidális) bugát alkot, amely feltűnő csúcsban végződik. A virágok sűrűbben állanak, a másod- és harmadrendű virágzati ágacskák sokszor szintén fürtösen, igen gyakran pedig örvesen vagy ernyősen helyezkednek el.

b) A *szárlevelek* már a szár alsó végén is megvannak, az egész száron egyenletes távolságban oszlanak el, úgy hogy a brakteáktól és brakteolumoktól könnyen megkülönböztethetők.

c) A *virágzás ideje* csaknem egy hónappal későbbre esik, mint a *Thalictrum montanum* Wallr.-nál.

Ez a második csoport a a) + b) + c) főjegyekkel a *Thalictrum collinum* Wallr. (l. c. 259. o.)-nak a megfelelője. Azért nevezem így, mert Wallroth volt az első, aki a *Thalictrum minus*-hoz tartozó alakokat úgy választotta szét, hogy az én beosztásom a legfontosabb pontokban az övével meg-egyeznek.¹

Ezek szerint tehát két csoportot különböztetünk meg:

Thalictrum montanum Wallr. (M) = A + B + C és

Thalictrum collinum Wallr. (C) = a + b + c.

¹ Sokan a *Thalictrum collinum* név helyett a *Thalictrum flexuosum* Bernhardi nevet használják. Am én ezt a nomenklaturát helytelennek tartom. Bernhardi az ő *Thalictrum flexuosum*-át ugyan már 1815-ben állította fel, csakhogy ez a név, amely leírás és kép nélkül egy növénykerti katalógusban fordul elő, mint *nomen nudum* nem használható. Ezzel szemben Wallroth az ő *Thalictrum collinum*-át 1822-ben kimerítően leírta.

Később (1830. és 1832. közt) ugyan Reichenbach az ő Flora excursoriája 728. o.-án kimerítően leírta a *Thalictrum flexuosum* Bernh.-t, de ezen Reichenbach-féle *Thalictrum flexuosum* Koch tanúsága szerint nem azonos Bernhardi hasonnevű növényével. Az utóbbinak ugyanis határozottan párhécskái vannak, holott ezek a Reichenbach-féle *Thalictrum flexuosum*-on hiányzanak. (Koch: „Flora“ XXIV. 2. k. (1841.) 417. o. és Synops. ed. sec. (1849.) I. k. 5. o.)

A felsorolt három bélyeg természetesen nem merít ki minden létező megkülönböztető jegyet; de itt a formulák egyszerűsége kedvéért csak ezen hárommal foglalkozunk.

Ezzel végezve, tulajdonképeni tárgyunkhoz értünk.

Crautz kivételével, aki már 1769-ben állította fel az *Thalictrum majus*-át (Stirpes austriacae, fasc. II, 108. o.) Jacquin-t tekinthetjük az elsőnek, aki a *Thalictrum minus* csoportjába tartozó alakokat behatóan és rendszeresen taglalta. Négy főtajt írt le és pedig a *Thalictrum elatum*-ot és a *Thalictrum medium*-ot a Hortus Vindobonensisben (1776.) a *Thalictrum majus*-t és *Thalictrum minus*-t pedig a Flora austriacában (1778.) E helyütt csak az utóbbi helyen említett *Thalictrum*-mal szándékoztunk foglalkozni. A Jacquin-féle *Thalictrum minus* leírásában először a virágzás idejére vonatkozó következő pont tűnik fel: „Floret Junio et initio Julii“ — holott a *Thalictrum montanum* csoportjába tartozó alakok — s a Jacquin-féle *Thalictrum minus* leírása és képe alapján kétségkívül ide tartozik — egy hónappal korábban virágzanak. A *Thalictrum majus* leírásánál Jacquin ezeket mondja: „Duo momenta observo constatissima, quibus a Thalicthro minor distinguo . . . maxime autem tempus florendi constatissime diversum, etiam quando juxta invicem coluntur in horto . . . adeo ut antea jam perdidit hoc majus flores omnes, quam minus explicare primos incipiat“. Ha már most a 419. táblát, ahová Jacquin az *Thalictrum minus*-át lerajzolta, közelebből megtekintjük, akkor észre fogjuk venni, hogy a virágzat a fentebb megjelölt A) jegynek, a szárlevelek eloszlása a B) jegynek, végül a virágzás ideje a c) bélyegnek felel meg. A Jacquin által leírt és lerajzolt alakot tehát az

$$A) + B) + c)$$

formulával kell kifejeznünk. Csakhogy ily alak sem a *Thalictrum montanum* Wallr.-tal, sem a *Thalictrum collinum* Wallr.-tal nem azonos (Az utóbbit szoros értelemben véve).¹

¹ Ezen ellentmondás már Koch-nak is feltűnt: Röhlings Deutschlands Flora-jában (IV. [1833.] 126. és 130. o.), úgy akarta a kérdést megoldani, hogy azt állította, hogy Jacquin a tulajdonképeni *Thalictrum minus* L.-t (= *Thalictrum montanum* Wallr., Koch) nem is ismerte, ezért ő az előtte levő *Thalictrum minus*-t *Thalictrum majus*-nak nevezte; a Jacquin-féle *Thalictrum minus* pedig nem más, mint *Thalictrum collinum* Wallr., mert később virágzik és mert a leírás meg a 419. tábla szerint még pálhácskái is vannak, amelyek pedig a *Thalictrum montanum*-on sohasem fordulnak elő. Azonban Koch ezen felfogása téves, ami az alább mondottakból ki fog világlni, már csak azért is, mert egy a *collinum*-csoportba tartozó *Thalictrum*-nak nem lehet szétterjedt, lazafürtű virágzata; a Koch-említett állítólagos pálhácskák sem találhatók a 419. tábla képén. (Lásd Regel l. c. p. 22.) Különben is úgy látszik, hogy Koch a *Thalictrum minus* L. csoportba tartozó alakok tekintetében nem volt magával tisztában, amiért is az erre vonatkozó nézeteit többször megvál-

Tehát feltolul a kérdés: Mi is tulajdonképen a *Thalictrum minus* Jacq.? Az ezen kérdésre adandó felelet döntő lesz a többi Jacquin-féle *Thalictrum*-faj ismeretére és rendszertani beosztására nézve is.

De hogy erre a kérdésre a helyes felelet megadható legyen, szükségesnek látom, hogy először behatóbban foglalkozzak egy theoretikus kérdéssel és egy kis kirándulást tegyek elméleti területre. Ez nemcsak lehetővé fogja tenni a felvetett konkrét kérdés megoldását, hanem tán élesebb fényt fog vetni az autogám-növények variációinak lehetőségeire és az úgynevezett földrajzi fajok keletkezésére is. Mert míg az allogám növényeknél, ahol az öröklődésen kívül a keresztezés is szerepel variációt előidéző tényezőként, új fajok keletkezése könnyen megérthető; addig az autogám növényeknél, ahol keresztezésről nem lehet szó, felmerül a kérdés, hogy mily faktorok lehetnek azok, melyek ebben az esetben előidézik az oly óriási számú változatokat és alakokat.

Maradjunk a mi esetünknel.

A *Thalictrum minus* Jacq. részére talált

$$A) + B) + c)$$

formula azt mutatja, hogy itt oly *Thalictrum montanum* Wallr.-tal van dolgunk, melynél a *Thalictrum collinum* Wallr. egyes bélyegei is érvényesülnek.¹ Csakhogy itt egészen különös eset forog fenn, minthogy a *Thalictrum montanum* Wallr. egy hónappal korábban virágzik, mint a *Thalictrum collinum* Wallr. Ezek után a keresztezés a mi esetünkben tökéletesen kizártnak látszik. Kérdésünk tehát ebben a mondatban csúcsosodik ki: Hogy keletkezik a *Thalictrum minus* Jacq.-alak?

Ha valamely növény megváltozásáról, variációjáról van szó, akkor azt mondják, hogy a növény megváltozott külső behatások alá került és ezekhez alkalmazkodik. Csakhogy a szónak: alkalmazkodás, semmi fogalmi tartalma nincs, üres szó marad addig, amíg közelebről meg nem tudjuk jelölni, hogy mely természeti

toztatta. Ez kétségtelenül kiviláglik, ha az idézett műben nyilvánuló felfogását azokkal hasonlítjuk össze, melyek különböző időben a „Flora“ i. h. és a Synopsis különböző kiadásaiban található. Kochot később sok, a magyar flórát kutató botanikus követte. Ebbe a hibába esett egy különben oly kiváló botanikus, mint Borbás Vince is, mert ha pl. „Buda-Pestnek és környékének flórája“ (1879.) című művét, „A Balaton flórája“-val (1890.) hasonlítjuk össze, akkor lehetetlen észre nem venni a nagy különbségeket, melyek a *Thalictrum minus*-csoport alakjairól való felfogásában nyilvánulnak.

¹ Azt is mondhatnók, hogy oly *Thalictrum collinum* Wallr.-ról van szó, amelynél a *Thalictrum montanum* Wallr. egy bélyege is jelen van. Minthogy azonban mi faji megkülönböztető jegyül a virágzatot ismerjük el — ez pedig a *Thalictrum minus* Jacq.-nál szétálló, szegényvirágú buga —, következetesen járva el, növényünket a *montanum*-csoportozáshoz kell vonnunk.

folyamatok azok, melyek a növényben az alkalmazkodást létrehozzák; azaz addig, amíg nem bontjuk elemeikre a külső ingereket, amelyek a növényben reakciót váltanak ki s amíg nem részletezzük a növény azon képességét, hogy bizonyos ingerekre bizonyos módon reagál. Ez a képessége minden teremtménynek megvan. Ingerhatás és megfelelő ellenhatás, reakció alkot minden természeti történést; ezek az okai a természeti teremtmények oly hihetetlen sokféle alakja keletkezésének.

Vegyünk egy növényt, mely nálunk a hegyvidéken nő s az ott reá ható ingerek következtében azt az alakot vette fel, amelyet mi a

$$A) + B) + C)$$

formulával fejeztünk ki, amely tehát *Thalictrum montanum* Wallr. Ezzel szemben a dombvidéken, az ott működő, egész másfajta befolyások hatása alatt egy más alakja fejlődik ki ugyanennek a növényfajnak, amely formát mi a

$$a) + b) + c)$$

formulával jelöltünk meg, tehát a *Thalictrum collinum* Wallr. Mindkét növényalaknak megvan az a képessége, hogy a reája ható külső ingerekhez megfelelő módon alkalmazkodják, azaz, hogy azokra reagáljon. Ezt a megfelelő reakciót jelöljük a *Thalictrum montanum* Wallr.-nál

$$M = A) + B) + C)-$$

vel, a *Thalictrum collinum* Wallr.-nál pedig

$$C = a) + b) + c)-$$

vel. Minthogy mindkét alak egy és ugyanazon faj (*Thalictrum minus* L.) két változata, fel kell tételeznünk, hogy ezen említett alakok mindegyikének megvan a faj valamennyi képessége, csakhogy ezek a képességek mindegyik alaknál más és más formában érvényesülnek. Ezek szerint a *Thalictrum montanum* Wallr. és a *Thalictrum collinum* Wallr. helyes formulái ilyenek lesznek:

$$M = \begin{cases} A) + B) + C) \\ a) + b) + c), \end{cases}$$

$$C = \begin{cases} a) + b) + c) \\ A) + B) + C). \end{cases}$$

Ez azt jelenti, hogy a *M*-nál csak a $A) + B) + C)$ képességek vannak *aktív* állapotban, minthogy a hegyvidéken csak az ezen képességeknek megfelelő I., II., III. külső ingerek működnek, amelyekre kizárólag csak $A) + B) + C)$ képességek tud-

nak reagálni. Ebben a növényben a a) + b) + c) képességek nem lépnek akcióba, *nyugszanak*, mert a nekik megfelelő, a reájuk ható, tehát az őket kiváltó 1., 2., 3. tényezők ezen a vidéken nem működnek.

A dombvidéken viszont, ahol nem a I., II., III. tényezők, hanem az 1., 2., 3. ingerek működnek és hatnak az ott termő növényre, a a) + b) + c) képességek lesznek aktív állapotban, ellenben a A) + B) + C) képességek, a reájuk ható ingerek hiányában, nyugvó állapotban találhatók.¹

Ha már most egy *M*-növény a hegyvidékről a dombvidékre kerül, akkor szükségszerűen hozzá kell alkalmazkodnia az új viszonyokhoz. Azaz a reá ható 1., 2., 3. új tényezők hatása alatt, ezeknek mértéke szerint és megfelelően nekik, képességeinek érvényesülési módját meg kell változtatnia, mert ha erre képtelen lenne, feltétlenül tönkre kell mennie. Ez pedig oly módon történik, hogy a A) + B) + C) képességek, amelyek eddig a *M* növényben működtek, most, amikor a nekik megfelelő, az őket kiváltó ingerek nincsenek jelen, az aktív állapotból nyugvóba térnek. Az eddig nyugalomban volt a) + b) + c) képességek pedig, a most reájuk ható ingereknek megfelelően, aktív állapotba lépnek. Az a növény tehát, amelynek eddig

$$M = \left\{ \begin{array}{l} A) + B) + C) \\ a) + b) + c) \end{array} \right.$$

formula felelt meg, a közben végbement alkalmazkodás következtében a

$$C = \left\{ \begin{array}{l} a) + b) + c) \\ A) + B) + C) \end{array} \right.$$

formulával lesz kifejezhető. A *Thalictrum montanum* Wallr.-ből tehát *Thalictrum collinum* Wallr. lesz.

Ez persze nem máról holnapra történik meg, talán nem is évszázadok, hanem csak évezredek alatt. Oly növényeken, melyek bizonyos határok közt egymást helyettesítik, ez a folyamat elég simán mehet végbe és minden további nélkül megérthető, hogy példa okáért a *Helleborus viridis* L. *Helleborus dumetorum* W. K.-á változik át. Ez a két növény ugyanis két különböző, egymástól földrajzilag elhatárolt területen helyettesíti egymást, sőt az egyik a másikat ki is zárja. Ám a mi esetünkben, a *Thalictrum montanum* Wallr. és a *Thalictrum collinum* Wallr. esetében, kissé bonyolultabban áll a dolog, minthogy

¹ A mondottak jobb szemléltetése céljából egy zongora szerkezetét vegyük hasonlatul. Minden zongorának annyi hangképessége van, ahány billentyűje; de aktív csak az a billentyű lesz, amelyre megfelelő inger hat; a többi nyugalomban marad, addig, amíg nem hat reájuk megfelelő inger. Innen van a zongoránál a hangalakok és ezek összetételének óriási számú lehetősége.

ez a két növény egyazon területen egymás közt nő s így látszólag mindkettő ugyanazon körülmények közt tenyészik.

Maradjunk meg a mi konkrét példánknál: valamely oknál fogva a *Thalictrum montanum* Wallr. magva a *Thalictrum collinum* Wallr. területére kerül. Az új ingerek hatása alatt az eddig aktív C) helyébe az eddig nyugvó c) képesség fog kerülni. A formulában tehát C) és c) helyet cserélnek. Ez azt jelenti, hogy a növény azon képessége, hogy korán fejlődjék ki, s így egy hónappal korábban virágozzék, nyugalomba kerül. Ennek helyébe lép a későbbi fejlődés és egy hónappal későbbi virágzás eddig nyugvó képessége. Ugyanez érvényes, mutatis mutandis a B) képességre is: helyet cserél a b) képességgel. De hogyan áll a dolog a A) képességgel? Két lehetőség van: az új területen vagy csak az egyetlen: 1) inger hat a *Thalictrum montanum* Wallr.-ra, de a A) képesség öröklődő ereje oly nagy, hogy noha új inger hat rá, mégis megmarad. Vagy pedig a M új hazájában mindkét: I) és 1) inger hat, amelyek a A) és a) képességeket váltják ki. Az 1) inger a C-ben a a) képességet váltotta ki és tette aktívvá, mivel erre a képességre nagyobb intenzitással hatott, mint a I) inger. Ellenben a M, amely a A) képesség aktivitását örökölte, inkább lesz képes a I) ingerre reagálni, ha ez kevésbé intenzíven is hat; ezért a A) képessége tovább is aktív fog maradni. Tehát oly *Thalictrum montanum* fog keletkezni, melyet a

$$\begin{array}{l} A) + b) + c) \\ a) + B) + C) \end{array}$$

formula fejez ki, azaz a *Thalictrum minus* Jacq. Ez tehát nem más, mint a *Thalictrum montanum* Wallr. oly alakja, amelyen a *Thalictrum collinum* Wallr. két bélyege (a szárlevelek elrendezése és a virágzás későbbi ideje) mutatkozik. Most a kétségek is eltűnnek, amelyeket Koch és követői a *Thalictrum minus* Jacq.-t illetőleg kifejtettek. Mert valóban itt oly *Thalictrum minus* L.-ről van szó, mely későbbi virágzási idejével tűnik fel.

Most, amikor már pontosan tudjuk, hogy mi a *Thalictrum minus* Jacq. non L., a nyert mérték segítségével lehetséges lesz a többi, Jacquín által felállított s ebbe a csoportba tartozó *Thalictrum*-ot felismernünk és rendszertanilag osztályoznunk. Ki fog tűnni, hogy a *Thalictrum majus* Crantz, Jacquín a mondtak után nem más, mint egy erősebben kifejlett nagyobblevelű *Thalictrum montanum* Wallr.¹ Így érthető, ha Koch azt mondja, hogy Jacquín nem ismerte a *Thalictrum minus* L.-t

¹ Crantz és Jacquín leírásaiban a *Thalictrum majus*-t illetőleg legfontosabbnak a következő tény van feltüntetve: „Fere semper ex eodem caulis et ramorum principiorum modo binì vel ternì egrediuntur rami; qui in minore fere semper solitarii sunt“. (Jacquín) és „... rami ex uno vagina perpetuo terni qui in priori (sc. *Thalictrum minori*) solitarii sunt.“ (Crantz). — Nyilvánvalóan jobb táplálkozási viszonyok következménye ez.

(azaz Koch értelmében s az ő akkori felfogásának megfelelően a *Thalictrum montanum* Wallr. ot), mert a *Thalictrum majus* Crantz a *Thalictrum montanum* Wallr. (= *Thalictrum minus* L. Koch felfogása szerint) csoportjának csak egy külön alakja. Ellenben — anélkül, hogy ebben a tekintetben ma már végérvényesen állást foglalnék — inkább azokhoz csatlakoznék, akik a *Thalictrum elatum* Jacq.-t és a *Thalictrum medium* Jacq.-t, mely növényeket Jacquín, mint maga elbeszéli, neki *Thalictrum sibiricum* L. néven bekiüldött magvakból nevelt fel, egyes alakjaiként fogják fel a *Thalictrum minus* L. azon csoportjának, amelyet később Wallroth a *Thalictrum collinum* néven foglalt össze. Ezen felfogás mellett két körülmény szól. Először is az, hogy a *Thalictrum sibiricum* L. sokkal közelebbi rokonságban áll a *Thalictrum collinum* Wallr.-tal, mint a *Thalictrum montanum* Wallr.-tal, másodsor pedig a következő megjegyzés, melyet a *Thalictrum medium*-nál tesz Jacquín: „mediam aliquam, speciem inter *Thalictrum majus* et *minus Florae Austriacae* (azaz az ő *Thalictrum minus*-a, a *Thalictrum collinum* Wallr.-tal rokon alak) facit“. A *Thalictrum collinum* Wallr. ezek után, tekintettel a Jacquín-féle beosztásra, *Thalictrum medium* Jacq.-re (ékalakú levélkék) és *Thalictrum elatum* Jacq.-re (kerekded-szívalakú levélkék és a másod- és harmadrendű virágzati ágaescák fürtös vagy ernyős állása) oszlik.¹ Ehelyütt, mint a mondottakból kitünik, Simonkai nézetét követem. ahogy az „Erdély edényes flórájának helyesbített foglalata, (1886.)“ című művében kifejezésre jut. Ő ugyanis a *Thalictrum medium* Jacq.-t a *Thalictrum collinum* Wallr. alfajának tartja. Ezzel szemben nem tartom helyesnek azt a beosztást, melyet Borbás „A Balaton flórája“ (1900.) című művében ad; ő ugyanis fordítva a *Thalictrum collinum* Wallr.-ot a *Thalictrum elatum* Jacq. alfajául jelöli meg. Borbás tévedése a legnagyobb valószínűséggel onnan származik, hogy a *Thalictrum elatum* Jacq. valóban régebbi név, mint a *Thalictrum collinum* Wallr. Csakhogy nem szabad elfelejtenünk, hogy a *Thalictrum collinum* Wallr. tágabb fogalom, mely a *Thalictrum elatum* Jacq.-t is magában foglalja; fordítva ellenben nem áll a dolog. A *Thalictrum collinum* Wallr. tehát nem lehet a *Thalictrum elatum* Jacq. alfaja, az utóbbit ellenben egész jól tartjuk a *Thalictrum collinum* Wallr. alfajának.

(A növénytani szakosztály 1917 április 11-én tartott üléséből.)

¹ Csak mellékesen szeretném itt megjegyezni, hogy a *Thalictrum elatum* Wallr. a termés alakja által a *Thalictrum elatum* Jacq.-tól nagyon is eltérő alak, noha a *Thalictrum collinum* Wallr.-tal a legközelebbi rokonságban áll.